Verbroken zegel

HILLE VLASMAN

VERBROKEN ZEGEL

ROMAN

DE PINNE

Op pagina 121 staat een tekstfragment dat komt uit:
N. ter Linden, *Het verhaal gaat 1 - De verhalen van de Torah*,
Uitgeverij Balans, 1996, p. 113.

Titel:	Verbroken zegel
Auteur:	Hille Vlasman
Omslagontwerp:	Jan Piet de Wal
Boekverzorging:	Arjen Bakker | De Pinne
ISBN:	9789403946191 (hardcover)
	9789403946221 (paperback)

© 2026 Hille Vlasman en De Pinne, alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Dit verbod omvat tevens het direct of indirect gebruiken van de inhoud van deze uitgave voor het trainen van algoritmische toepassingen, kunstmatige intelligentie (AI) en machine learning-systemen, in de zin van artikel 150 van de Auteurswet en artikel 4 van de DSM-richtlijn.

Proloog

'Hier, hier zijn ze!' Met die paar woorden kantelde hun wereld volledig. De afgelopen twee jaar hadden ze maar al te goed geweten hoe broos hun situatie was, maar op de afgelegen kop-hals-rompboerderij, midden tussen de uitgestrekte weilanden, hadden ze zich tot dan toe toch nog een beetje vrij gevoeld. Pas toen er luid 'Mitkommen!' naar hen werd geschreeuwd en enkele geweerlopen dreigend op hen werden gericht, drong het ten volle tot hen door dat niets meer vanzelfsprekend was. *Voorjaar 1945*

Nooit eerder had hij de boterbloemen zo felgeel gezien als nu; werkelijk alle kleuren leken sprankelender dan ooit. Het zwart-witte vlekkenpatroon van de koeien, die hem aan de overkant van de sloot rustig aanstaarden. Het hemelsblauw. Het frisse groen van het gras op deze verhoging in het vlakke landschap. Zelfs het bruinrood van de oude deur viel hem op door zijn diepe kleur. Zoals hij al had verwacht, was de deur niet op slot. Met een rustige beweging drukte hij de klink omlaag. *Voorjaar 2001*

Nadat hij de poort achter zich heeft gelaten, kiest hij het pad langs de rivier, stroomopwaarts. Terwijl de bus hem passeert, ziet hij achter het raam een hand zwaaien en steekt hij de zijne op. Dan overvalt hem plots het besef van alles wat er de laatste tijd is gebeurd, en dringt het tot hem door dat hij nu werkelijk alleen verder moet. Een korte huivering trekt door hem heen, maar meteen klinken de bemoedigende woorden van zijn vriendin weer in zijn gedachten: 'Gewoon gaan. Onderweg zie je wel waar de weg je brengt!' *Voorjaar 2005*

1

'Backpacken?' Verschrikt kijkt Esther naar haar zoon die tegenover haar aan de keukentafel zit. Ze realiseert zich hoeveel hij is veranderd in het afgelopen schooljaar. Van jongs af aan is duidelijk dat zijn uiterlijk genetisch meer bepaald is door z'n vader dan door haar. Zijn slanke gestalte, de sprekende, ietwat ernstige ogen onder de donkere wenkbrauwen. Vergeleken met z'n vrienden was hij altijd vrij klein van postuur. Maar het jongensachtige is opeens verdwenen. Zeker vijftien centimeter is hij in het afgelopen jaar gegroeid. Dat merkt ze ook aan de hoeveelheid brood die hij tegenwoordig per week verorbert. Inmiddels torent hij ruim boven haar uit. Net als Alex.

'Doe opa de groeten en maak het niet te lang. Hij zal het niet toegeven, maar hij is de laatste tijd snel moe,' laat Esther Daniël nog weten voor hij door de achterdeur vertrekt.

*

De onverwachte ontroering na Daniëls bezoek blijft in Marcus hangen, alsof de jongen iets heeft aangeraakt dat hij zorgvuldig verborgen hield. Wat word je oud, Marcus. Hoe lang denk je nog dat je dat kunt ontkennen? In de spiegel weet hij zijn blik meestal nog af te wenden, maar Daniëls ogen hadden hem zojuist genadeloos ingehaald. Esther moet hem iets hebben verteld; natuurlijk had ze dat gedaan. Hij kende zijn schoondochter. Zo'n kort gesprek, nog geen uur, en toch voelt zijn lichaam alsof het een lange reis heeft afgelegd. En dat terwijl Daniël bijna de hele tijd aan het woord was. Zevenentachtig jaar... Het getal blijft even tussen hem en de stilte hangen. Wanneer zijn blik naar de foto aan de wand glijdt, treft de gedachte hem harder dan verwacht: bijna twee keer zo oud als Alex ooit werd. Hoe kan dat eerlijk zijn?

Onbewust balt hij zijn vuist. Ach, jongen toch... Als je hem had kunnen zien. Diezelfde onpeilbare diepte in zijn ogen, diezelfde levendige sprankeling die jij vroeger had. Soms is het of ik jou opnieuw zie binnenkomen, denkt hij. Meteen schaamt hij zich voor die gedachte.

Daniël is Daniël. En toch. Wat zou je trots op hem zijn. Wat zou ik dat graag nog één keer van je horen.

Precies op het moment dat Marcus bij het raam komt, kijkt Daniël omhoog en zwaait. Marcus heft zijn hand, trager dan hij wil. Niet te lang wegblijven, jongen. Na elk bezoek blijft dezelfde vraag aan hem knagen: was dit misschien de laatste keer? Heb ik gezegd wat ertoe doet? Of heb ik, laf als altijd, de woorden weer laten liggen waar ze niemand konden bereiken?

Langzaam schuifelt hij, steun zoekend aan het meubilair, richting slaapkamer. Elke stap herinnert hem eraan dat tijd niet langer iets is wat voor hem uitloopt, maar iets wat hem op de hielen zit. Voor hij zijn ogen sluit, vouwt hij zijn gerimpelde handen. Gun me nog wat tijd. Niet veel. Alleen genoeg om Daniël nog eens vast te houden, om één keer niet te zwijgen. Voor hem. Voor Alex. Voor ons.

*

Nee hè. Daniël ziet hem te laat om nog om te draaien. Buurman Garmt heeft zijn kruiwagen dwars op het pad gezet, precies zo dat er geen fatsoenlijke manier is om erlangs te glippen, zeker niet met de fiets. Meteen trekt er iets stijfs door Daniëls lijf.

'Zo,' zegt Garmt, terwijl hij met één hand op de kruiwagen leunt. 'De vlag uit, zie ik.'

Daniël blijft net iets te ver van hem af staan. 'Ja.'

'Nou,' zegt Garmt. Hij kijkt omhoog, alsof hij de stof van de vlag kan zien vanaf het pad. 'Die heeft de afgelopen jaren geen daglicht gezien. Jullie vlaggen nooit.'

'Zou kunnen,' zegt Daniël.

Het is alsof hij meteen de oude buurvrouw hoort praten: hetzelfde kritische toontje, dezelfde zuinige blik erbij. Zij regeert; Garmt, haar vrijgezelle zoon, voert uit. In de dagen tussen pa's overlijden en de uitvaart scharrelde hij opvallend vaak buiten rond, altijd precies op het moment dat er familie of vrienden langskwamen. Dan hield hij ze aan voor een praatje, zogenaamd belangstellend, maar ondertussen viste hij naar namen, details, wie er geweest was en hoelang. Daarna

verdween hij naar binnen om verslag uit te brengen. Achter de vitrage hield zijn moeder alles in de gaten.

Ze waren ook nog samen langsgekomen. Dat halve uur had als veel langer gevoeld. Tenenkrommend. De buurvrouw had geen enkele moeite met vragen die niemand durfde te stellen. Mam had na een half uur gezegd dat ze moe was en hoofdpijn had, maar zelfs die uitweg pakten ze niet aan. Ze bleven zitten, knieën naast elkaar, kopjes leeg, alsof rouw een visite was die vanzelf wel gezellig werd. Pas toen mam zelf opstond, stonden zij ook op. Later hoorde mam via via dat Garmt aan de stamtafel in de dorpskroeg uitvoerig over pa had zitten praten, alsof hij erbij hoorde.

'Ik moet door, buurman, ze wachten op me bij het examenfeest.'

Garmt knikt langzaam, maar blijft staan waar hij staat.

'Dus. Je diploma.' Hij trekt zijn mondhoeken omhoog.

'Nou, gefeliciteerd ermee dan.'

'Dank u wel.' Daniël kijkt even langs hem heen naar de straat. De kruiwagen staat nog precies in de weg.

'En wat wordt het nu?' vraagt Garmt. 'Studeren zeker? En meteen op kamers, weg bij moeders?'

Daniël dwingt zichzelf beleefd te blijven. 'Nee, ik neem een tussenjaar. Eerst reizen.'

'Toe maar.' Garmt laat een korte lach horen die geen lach is. 'Vakantie vieren. Je neemt het er maar van. Nou, dat was in mijn tijd wel anders.'

'Tja,' zegt Daniël. Hij weet niet of hij moet glimlachen, knikken of gewoon langs de kruiwagen stappen. Geen van de drie lijkt veilig.

Garmt tikt met zijn duim tegen de handgreep van de kruiwagen. 'Ja, ja. Reizen.' Hij laat het woord even hangen. 'Je vader was daar ook goed in, hè? Weggaan.'

Even is het stil. Daniël voelt iets warms en scherps omhoogschieten, zo snel dat hij er zelf van schrikt.

'Pa heeft hier niets mee te maken!' Zijn stem klinkt harder dan hij wil.

Garmt steekt één hand op, alsof hij degene is die wordt aangevallen. 'Nou, nou. Ik zeg toch niks verkeerds?'

Daniël kijkt langs hem heen. Achter de vitrage beweegt iets wits.

‘Uw moeder wenkt u,’ zegt hij. ‘En ik moet dus weg.’

Garmt draait zijn hoofd naar het raam. Heel even lijkt hij iets te willen zeggen, maar dan pakt hij de kruiwagen op en loopt ermee terug naar zijn eigen pad. Opgelucht zet Daniël zijn voeten op de pedalen.

Het statige landhuis oogt als iets uit een betoverend sprookje. Zeker in combinatie met de oprijlaan geflankeerd door hoge bomen. Op het marmeren paneel in Jugendstilletters: *‘H.C.M. Franssen, Advocaat’*. De pijlen verwijzen naar het privé- en het kantoorgedeelte. Daniël rijdt met zijn mountainbike voorbij het woongedeelte naar de achtertuin. De vele fietsen en scooters bevestigen zijn vermoeden dat hij de laatste van de ploeg is.

Als hij de tuinschuur binnenkomt, ziet hij meteen Tim als stralend middelpunt. Helemaal Tim: zo anders dan hijzelf, en toch zijn ze al sinds hun kinderjaren boezemvrienden. Tim is druk en duidelijk aanwezig; hij is rustig en blijft het liefst buiten de schijnwerpers.

‘Hé, Daniël, ben je daar eindelijk? Waar bleef je nou, man? Of heeft je lieve Anna je weer even geïnspireerd? Geen wonder dan dat je zo laat bent.’

Al pratende steekt Tim hem alvast een flesje bier toe.

‘Nee, geen Anna. Ik was bij opa Marcus, vandaar.’

‘Nou, het is maar wat je liever hebt: een brunette van zestien met donkere, reebruine ogen waarin je kunt verdrinken, of een oude, grijze heer. Ik zou het wel weten!’

Daniël glimlacht om Tims sneer; hij weet maar al te goed dat Tim een tikje jaloers is. Wie wilde er nu niet met Anna zijn?

In het afgelopen schooljaar had Tim zeker drie verschillende vriendinnetjes gehad. Ze vroegen zoveel aandacht van hem dat het een wonder mocht heten dat hij überhaupt eindexamen kon doen. Maar ook nu vond hij, zoals altijd, de mazen in het net en glipte hij er op zijn vertrouwde manier doorheen. Zelfs het docentencorps kon niet anders dan toegeven: hij redde het weer. Zo was hij ook de eerste vijf jaar gymnasium doorgekomen, ieder jaar met de hakken over de sloot.

Iedereen leek zich daarover druk te maken, behalve de persoon in kwestie. Toch waren er in het afgelopen jaar meerdere gesprekken geweest tussen Tim en meneer Wijnsma, zijn mentor.

'Het is je vijf jaar gelukt, Tim, maar geluk is net een pot oploskoffie: eerst schep je royaal, maar er komt onmiskenbaar een moment waarop de bodem in zicht komt. Je zult je dit examenjaar meer op je studie moeten toeleggen.'
'Ach, het komt wel goed, Wijnsma, zit er maar niet over in. Volgend jaar zijn we samen van school: u wat vissen en ik... Nou ja, ik zie nog wel. Maar ja, ik moet mijn aandacht nu eenmaal verdelen.'
'De pretlichtjes in je ogen zeggen me genoeg, Tim, maar Silvia zal toch ook wel begrijpen dat de studie vóór het meisje gaat.'
'Silvia? Ik geloof dat ik u nu toch even moet bijpraten, Wijnsma. Silvia was vóór Margriet, en Margriet duurde maar twee weken. Nee, het is nu Signe, u weet wel, die prachtige blondine uit de derde klas. Haar ouders komen oorspronkelijk uit Noorwegen. Maar ik kan u vertellen: koud is ze niet, integendeel zelfs.'
Wijnsma kon niet anders dan glimlachen om deze voor Tim typerende reactie. Zo kende hij hem nu al jaren: openhartig en spontaan.
'Je neemt het er maar van, Tim.'
'Ach, u moet weten dat ik tijdens uw lessen levensbeschouwing uitstekend heb opgelet. Vooral die gouden tip van die Bijbelse gast Paulus is weergaloos: beproef het vele en behoud het goede. Werkelijk een coole gast, die Paulus,' lacht Tim.
'Ik vraag me af of Paulus het zo bedoeld heeft, Tim. Maar goed: beproef dan nu ook alle vakken waarin je eindexamen gaat doen, en behoud daaruit het goede, zodat je verder kunt studeren in de richting die je graag wilt.'
'Geen zorgen, Wijnsma: alles sal reg kom,' zei hij, en hij gaf zijn geliefde mentor een bemoedigend klopje op de schouder.
En het wás voor Tim opnieuw goedgekomen. Bij het uitreiken van het diploma had Wijnsma hem, tot hilariteit van de aanwezigen, zijn lijfspreuk op een geschilderd bordje gegeven: *Alles sal reg kom*.

Daniël ziet dat Tim het bordje boven de bar heeft gespijkerd. In de afgelopen jaren is de oude houten tuinschuur omgetoverd tot een waar bruin café. Samen hebben ze er vele uurtjes aan besteed. Ze struinden tientallen rommelmarkten af om voordelig aan een passende inrichting te komen: barkrukken, een antieke spiegel met een barokke goudkleurige lijst en een heuse stamtafel die intussen al vele spijkerslaanwedstrijden heeft doorstaan. De betonnen vloer is bedekt met oude houten vloerdelen, gelakt in een warme mahoniekleur. De elandkop hangt als een relikwie aan de wand, met als pronkstuk een glimmende jukebox.

'Waarom heb je Anna niet meegenomen?'

'Het is ons feest, nog één keer als eindexamenklas bijeen. Haar feestje komt volgend jaar, vond Anna. En ze heeft gelijk.'

'En weet je al welke studie je gaat doen?'

Daniël haalt zijn schouders op.

' Ga toch mee rechten studeren in Groningen. Schijnt een makkie te zijn, volgens Jan. Het studentenleven moet er één groot feest zijn. Nou, je kent me: dan heb ik mijn keuze snel gemaakt.'

'Nee, Tim, rechten is niets voor mij. Eigenlijk weet ik nog niet welke richting het best bij me past. Ik overweeg een sabbatical: eerst met de tent backpacken en daarna pas een keuze maken. Hoe langer ik erover nadenk, hoe aantrekkelijker het idee me toelacht.'

Tim kijkt hem verbaasd aan. 'Stoer zeg, maar meen je dat nou echt? Zo avontuurlijk ben je nu ook weer niet ingesteld. Kamperen vond je altijd al een ramp; ik snap eigenlijk niet wat je bezielt.'

'Ach, een mens kan veranderen, nietwaar? Nou, toekomstig topadvocaat, geef me er nog maar één; ik sta al een kwartier droog.'

'Je blijft een dromer, Daniël. Dat ben je trouwens altijd al geweest. Maar goed, zolang je me later maar geen jaloerse blikken toewerpt, wanneer ik je met mijn fonkelnieuwe Jaguar passeer,' lacht Tim.

'O, ik dacht dat jij vooral pro deo-zaken wilde gaan doen.'

'Forget it, eerst een Jaguar. Misschien strijk ik daarna nog eens met mijn hand over mijn nobele hart.' Tim schuift met een brede grijns een biertje naar zijn vriend, terwijl hij met zijn andere hand de muziek van U2 nog wat harder zet.

Wanneer Daniël rondkijkt, ontdekt hij Ireen alleen op de oude leren bank. Een paar tellen later zit hij naast haar en knikt. Pas wanneer U2 zich in de coulissen heeft teruggetrokken, kan hij iets zeggen. 'Fijn dat je toch gekomen bent, Ireen. Ik kan me voorstellen dat dit niet meteen het feest was waar je naar uitkeek, met al die geslaagden om je heen.'

Ze schuift een stukje naar hem toe. 'Ach, zo erg is het niet. Ik ben zelf degene die gezakt is, dus ik ga hier niet met een zuur gezicht Tims feest lopen bederven. Maar laat maak ik het niet; morgenvroeg om zeven uur vertrekt mijn trein naar Schiphol. Ik ga met achtentwintig anderen naar India. Drie weken meehelpen aan een bouwproject. Klaslokalen bouwen bij een weeshuis.'

'Dat past wel bij jou, Ireen. Jij wilde altijd al de wereld een beetje beter maken.'

'En ondertussen ben ik wel de enige van de groep die gezakt is. Maar goed. Jij dan? Wat ga jij doen?'

Hij kijkt een ogenblik zwijgend voor zich uit.

'Dat vroeg Tim net ook. Hij begon te lachen toen ik het vertelde.'

'Nu maak je me nieuwsgierig. Wacht, ik haal eerst wat te drinken. Daarna vertel je het me.'

*

Zes jaar zijn ze met elkaar opgetrokken, en ongemerkt is zijn bewondering voor haar gegroeid. Tijdens een filosofieles over Plato had Tim eens hardop verkondigd dat Daniël en Ireen een schoolvoorbeeld waren van platonische liefde. De klas had gelachen, tot groot ongenoegen van Daniël; wat er tussen Ireen en hem bestond, was hem te kostbaar om tot grap te worden teruggebracht.

Vooral sinds die ene dag, de dag waarop alles in zijn leven kantelde, was Ireen voor hem dezelfde gebleven: een geestverwant, zonder veel woorden.

Ze ging haar eigen weg, ook als die haar verwijderde van de andere meiden in de klas. Hun werelden raakten elkaar nauwelijks. Voor Ireen geen pauzes vol gesprekken over kleding, haarstijl of de laatste rages. Volgens de anderen was haar onverschilligheid al van verre te zien: kleren uit een ander tijdperk, haar in het model 'onverzorgd', en dan

nog het ontbreken van een flitsende mobiel. Karin had haar kortgeleden nog toegeroepen: 'Kom op, Ireen, het is 2005. We leven in de eenentwintigste eeuw. Je hoeft echt niet rond te lopen alsof je uit de steentijd komt. Geniet toch gewoon een beetje van wat deze tijd te bieden heeft.'

Ireen had haar rustig aangekeken. 'Dat weet ik, Karin. Maar als we het toch over genieten hebben: wist jij dat die moderne twintigste eeuw ook de gewelddadigste eeuw ooit was? Ik vraag me weleens af wat deze eeuw ons op dat vlak nog gaat brengen.' Karin had slechts hoofdschuddend haar rug naar haar toegedraaid. 'Hoor haar nou. Iedereen kijkt uit naar de toekomst, en zij begint weer over de ellende in de wereld.' De andere meiden lachten mee; niemand voelde de behoefte Karins messcherpe tong tegen te spreken.

Aan Ireen leek angst om buiten de groep te vallen voorbij te gaan. Daniël had althans nooit gemerkt dat ze moeite deed om, gemaakt of niet, bij de anderen te horen. Ze bleef wie ze was: onafhankelijk, en juist daarin bijzonder. Zodra Karin uit de buurt was, zocht een van de meiden niet zelden toch haar gezelschap. Ireen zou nooit vragen waarom ze dan ineens wel meetelde. 'Misschien vind je het raar,' had ze onlangs tegen hem gezegd, 'maar ik vind het niet zo erg dat ik dit jaar niet haal. Misschien moest het wel zo lopen. Ik heb gewoon nog wat tijd nodig om uit te zoeken wat ik echt wil. Ik had echt hard geleerd, maar tijdens de examens sloeg alles dicht. Alsof mijn hoofd en mijn gevoel ineens niet meer bij elkaar kwamen. Ik weet niet precies wat het betekent, maar het voelt wel als een teken.'

Ireen ploft weer naast Daniël op de bank en zet haar glas op de salontafel. 'Nou?' Ze kijkt hem uitdagend aan. 'Je houdt me nu al veel te lang in spanning. Vertel.'

Daniël moet glimlachen om haar directheid.

'Ik denk erover om er een tijdje tussenuit te gaan,' zegt hij. 'Een soort sabbatical. Rugzak mee, tentje, beetje werken onderweg, misschien slapen waar het uitkomt.' Hij trekt één mondhoek op. 'Klinkt stoerder dan het voelt, hoor.'

‘Wauw. Kijk jou eens.’ Ireen grijnst. ‘En? Waar gaat de grote reis naartoe?’

‘Daar zit het nou net.’ Daniël haalt zijn schouders op. ‘Ik weet het dus niet. En dat is precies waarom ik jou bewonder. Jij krijgt een rotjaar voor je kiezen en hup, je kiest gewoon een nieuw doel. Ik blijf al hangen bij de vraag welke sokken ik aantrek.’ Hij glimlacht flauwtjes. ‘Dat reizen klinkt misschien stoer, maar eerlijk gezegd weet ik gewoon niets beters. Dus nee, geen strak plan. Nog niet.’

‘Dus je wilt weg, maar je weet niet waarheen.’ Ireen trekt een wenkbrauw op. ‘Klinkt verrassend goed doordacht.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Nee, serieus.’ Ze buigt iets naar hem toe. ‘Kijk om je heen. Alles staat al vast. Zelfs India. We hebben bijna een draaiboek voor wanneer we ademhalen. Schiphol, bus, hotel, schooltje, tempel, trein, weer Schiphol. En thuis is het niet anders: afspraak na afspraak, verplichting na verplichting. Dan is wat jij zegt juist… vrij. Gewoon gaan. Onderweg wel zien waar je uitkomt. En met wie.’

‘Vrij…’ herhaalt Daniël zacht. ‘Zo had ik het nog niet bedacht.’

‘Precies.’ Ireen tikt hem kort tegen zijn arm. ‘En jij mag jezelf ook weleens wat minder klein maken. Ga voor de spiegel staan en kijk gewoon. Je bent knap, sportief, slim - irritant slim zelfs.’ Ze glimlacht. ‘Er ligt genoeg voor je open, Daniël. Misschien moet je niet wachten tot iemand je een routekaart geeft. Misschien moet je gewoon opstaan en gaan.’

Daniël zwijgt. Hij staart minutenlang naar de kaars op de salontafel. De vlam begint hevig te flakkeren. Dan herhaalt hij zacht de laatste woorden van Ireen.

‘Hé.’ Ireen knipt met haar vingers voor zijn gezicht. ‘Aarde aan Daniël. Ben je al vertrokken of mag ik nog even meepraten?’

‘Hè? O.’ Daniël schiet terug in het moment. ‘Sorry. Ik was even… ergens anders.’ Hij kijkt haar aan. ‘Jij doet dat vaker de laatste tijd. Me uit mijn hoofd trekken.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Dat leg ik je nog wel eens uit.’ Hij glimlacht, maar ontwijkt haar blik.

‘Niet nu. Maar bedankt, Ireen. Echt. Ik ga het doen. Opstaan. Gaan. Zonder routekaart.’ Even later trekt hij één mondhoek op. ‘Klinkt eigenlijk helemaal niet verkeerd.’

‘Mooi. Maar eerst dansen.’ Hij reikt haar een hand toe. Enkele tellen later verdwijnen ze tussen de swingende klasgenoten.

Die nacht kan hij de slaap niet vatten. Vooral haar opmerking ‘Misschien moet je gewoon opstaan en gaan’ heeft hem geraakt. Als hij uiteindelijk in slaap valt, krijgt hij een wonderlijke droom.

> Zielsalleen liep hij door een enorm bos. Het regende. Oriëntatiepunten waren er in geen velden of wegen te bekennen. Alleen maar bomen, bomen en nog eens bomen.
> Waar ben ik? had hij zich hardop afgevraagd.
> Intussen had de regen elke vezel van zijn kleding doorweekt. Vertwijfeld had hij om zich heen gekeken. Welke kant moet ik nu op?
> In een gevoel van diepe verlatenheid vloeiden zijn tranen samen met de regen.
> Hij was op de grond tegen een eeuwenoude eik gaan zitten. De grond was bezaaid met een goudkleurig tapijt van herfstbladeren. Zijn voeten waren niet langer in staat hem te dragen. Moe, dodelijk vermoeid, zat hij te wachten op wat komen zou.
> Toen was het stil geworden in het bos, angstaanjagend stil. Zelfs de uil, die vanuit een van de bomen telkens van zich had laten horen, zweeg nu.
> De hele omgeving leek de adem in te houden. Zacht ritselend kwamen, als een voorbode, de bladeren van de oude eiken en beuken in beweging. Vervolgens leek het alsof hij binnen enkele seconden midden in de branding terechtkwam; oorverdovend begon het te stortregenen. In het licht van de bliksemschichten zag hij de naakte bomen als dreigende zuilen om zich heen. Maar even snel als wind en regen waren gekomen, verdwenen ze ook weer en vulde stilte het bos.
> Terwijl hij nog natrilde, was daar opeens die duif, wit als sneeuw. Ze was neergedaald op een boomstronk. Waar kwam ze vandaan?

Het wit van haar veren contrasteerde met de donkere omgeving. Het tapijt van herfstbladeren leek te veranderen in bladgoud.
Toen begon de duif te spreken: 'Daniël, het is tijd om op te staan.'
Voordat hij zijn verkleumde lichaam had opgericht, was de witte duif al verdwenen. Het gevoel van vrede, van geluk dat heel even in hem was opgestegen, vloeide weg als zand tussen zijn vingers. Nog meer dan eerst deed de angst hem tot in al zijn vezels trillen, en vanuit het diepst van zijn ziel schreeuwde hij het uit tegen de duisternis: 'Nee! Ik kan het niet. Nee!'

Rillend wordt hij wakker, de dekens verspreid rond zijn bed. De wekkerradio geeft zeventien minuten over vijf aan. Op de rand van zijn bed komt hij enigszins tot zichzelf. Daarna staat hij op en loopt naar de badkamer. In de spiegel ziet hij zweetparels op zijn voorhoofd, en toch rilt hij nog steeds van de kou.

Enkele minuten later laat hij zich opwarmen door het stromende douchewater. De warme stralen brengen zijn gedachten opnieuw bij de stortregen, de bliksem en de sneeuwwitte duif.

Terwijl het warme water langs zijn lichaam vloeit, flitsen opeens Ireens woorden door zijn hoofd: 'Ik weet niet precies wat het betekent, maar het voelt wel als een teken.'

Een teken?

Klaarwakker. Hij neemt de blauwe badjas en schuift zijn voeten in de gifgroene pantoffels, die hij zich na de dood van pa heeft toegeëigend. Papa hield absoluut niet van groen en al helemaal niet van pantoffels, en van die weerzin maakte hij bij de Sinterklaassurprises dan ook dankbaar gebruik. Het bleek later het laatste 'heerlijk avondje' te zijn geweest. Hoewel, 'heerlijk': de spanning was om te snijden door papa's apathische houding. Geen van beiden kwam later nog op het idee om pakjesavond te houden. Mam niet, en voor hemzelf hoefde het ook niet. Vreemd, denkt hij: alleen aan deze pantoffels ontleen ik nog een warme herinnering aan papa.

Hij gaat naar buiten. Langzaam loopt hij over het tuinpad, tussen de oude appel- en perenbomen door, tot achter in de tuin. Daar is zijn

favoriete plek. Overdag kun je kilometers ver kijken over de groene weilanden; nu hangt er ochtendnevel. Meer dan een kwartier blijft hij daar staan. Dan keert hij zich om en loopt het tuinpad weer op. Terwijl hij de achterdeur opendoet, kijkt hij nog eenmaal de tuin in. Op dat moment fladdert een duif op vanuit de berk.

2

Marcus van Mariëngaarde voelt dat de nacht hem dit keer welgezind is geweest. Als de dienstdoende verpleegster binnenkomt om hem te assisteren bij het wassen, reageert hij vrolijk op haar groet: 'Zo, Mirjam, heb jij vanochtend het genoegen om dit oude model door de wasstraat te halen?'

'Met alle plezier, Van Mariëngaarde, dat weet u toch. Maar wat klinkt u opgewekt vanochtend. Bent u gisteravond soms nog wezen stappen?'

'Zo zou je het kunnen noemen. Je weet toch dat je in je slaap je lichaam verlaat en het universum binnengaat? Nou, vannacht is die reis blijkbaar zo goed verlopen dat ik me nu zo uitgerust voel.'

'Een soort ruimtereis dus,' onderbreekt Mirjam hem lachend.

'Daar lijkt het wel op. Ik kan het je aanraden, Mirjam.'

'Nou, ik weet niet of dat iets voor mij is, Van Mariëngaarde. U weet hoe druk het hier is; er zijn alweer twee collega's ziek. Ik heb mijn nachtrust hard nodig. Laat mij maar gewoon liggen, geen nachtelijke reizen voor mij. Al moet ik zeggen: u ziet er niet bepaald vermoeid uit. Waar bent u zoal geweest vannacht?' Intussen helpt ze hem overeind in bed.

'Ik wou dat ik je dat goed kon uitleggen, Mirjam, maar het is lastig onder woorden te brengen. Ik raakte langzaam los van mijn lichaam, alsof het van me afgleed. Ik keek op mezelf neer en zag dat oude lijf daar liggen. Daarna was er vooral kleur om me heen. Warme kleuren, uitnodigend. Prachtig gewoon.' Even houdt hij in. 'Ik verveel je toch niet? Zeg het gerust, hoor.'

'Nee hoor, ga door. Ik vind het juist interessant. Mijn man moet me soms midden in de nacht wakker maken als ik weer in zo'n horrorachtige nachtmerrie zit. Vooral als de werkdruk hoog is en ik de dienstplanning maar moeilijk kan loslaten, ben ik daar gevoelig voor. Zo'n vredige omgeving klinkt dan eerlijk gezegd best aantrekkelijk.'

Hij mag haar graag. Bij Mirjam is aan alles te merken dat ze haar werk met liefde doet. Sinds hij hier is komen wonen, nu twee jaar geleden, is Mirjam de eerstverantwoordelijke voor hem. Als verpleeghuisarts

Van Donia een controlebezoek bij hem aflegt, is zij er altijd bij aanwezig. En als hij dat zelf niet meer kan, zal ze ook de contacten met zijn familie onderhouden. Misschien duurt dat niet meer zo lang... Hij heeft de afgelopen weken veel ingeleverd aan lichamelijke kracht; wie zegt dan dat zijn geest het ook niet welletjes begint te vinden?

'Over die dromen vertel ik je vanavond wel, als je mijn medicijnen komt brengen. Maar eerst jij, Mirjam.' Marcus kijkt haar scherp aan. 'Je moet beter op jezelf passen. Altijd rennen, altijd klaarstaan - dat houdt geen mens vol. Wanneer heb jij voor het laatst gewoon eens een vrije dag genomen?'

'Aard van het beestje, Van Mariëngaarde.' Mirjam glimlacht terwijl ze zijn kussen recht legt. 'Ik ben nu eenmaal slecht in nietsdoen. Maar goed, misschien hebt u gelijk. Ik zal mijn rooster er eens bij pakken en een paar snipperdagen plannen.' Ze trekt een gezicht. 'Als het lukt tenminste.'

'Nee, nee, niet "als het lukt".' Marcus steekt waarschuwend een vinger op. 'Daar trapt deze oude man niet in. Dan komt er weer iemand met een spoedgeval, een zieke collega of een zielig verhaal, en zeg jij: "Laat maar, ik doe het wel."' Hij zucht. 'Beloof me dat je nu eens iets minder aardig bent. Ook bij jou kan de rek eruit, Mirjam. En een veer die te ver wordt uitgerekt, wordt nooit meer helemaal de oude.'

Mirjam helpt hem zijn nachtkleding uit te doen en ondersteunt hem vervolgens richting badkamer.

'Mijn collega's vallen van verbazing achterover als ik ineens nee ga zeggen.'

'Laat ze maar vallen. Dan kunnen ze meteen voelen hoe dat is.' In zijn ogen verschijnt een ondeugende glans. 'Luister maar naar een oude man: juist de mensen die altijd doorgaan, gaan als eerste onderuit.'

'U bent vandaag wel erg wijs.' Mirjam pakt hem steviger vast. 'Maar goed, ik hoor u. Ik plan een paar snipperdagen in. Beloofd. En nu even geen levenslessen meer, want als we niet opletten, gaan we zo samen onderuit op de badkamervloer.'

Ze schuift de stoel onder de douchesproeier. Even later stroomt het warme water over de rug van de oude man. Terwijl ze hem wast, zingt ze